

П. О. ГРИМАЛЮК

*Павло Олегович Грималюк, здобувач Інституту
держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*

ДЕЛЕГОВАНА ПРАВОТВОРЧІСТЬ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Принцип поділу влади – це ідея побудови та здійснення державної влади на підставі чіткого розмежування гілок влади – законодавчої, виконавчої та судової з метою попередження монополізації владних повноважень однією гілкою влади. Рівновага влади підтримується спеціальними організаційними заходами, що забезпечують взаємодію та за певних умов взаємообмежують повноваження. Через систему стримань та противага забезпечується незалежність однієї влади від іншої в межах владних повноважень.

У більшості сучасних держав законодавчою владою є представницький орган (парламент) наділений владними повноваженнями у сфері нормотворчості (розробки та прийняття загальнообов'язкових нормативно-правових актів – законів) та контролю за виконанням прийнятих нормативно-правових актів. Виконавча влада – президент, уряд, міністерства та різні відомства – організують виконання законів та здійснюють управлінську діяльність. Судова – зосереджена в органах судової влади на чолі з вищим (верховним) судом – забезпечує відправлення правосуддя.

На сьогодні, функції органів виконавчої влади не вичерпуються лише виконанням законів, а у межах правотворчості – це прийняття підзаконних нормативно-правових актів. Посилення значення уряду у виконанні функцій держави зумовлюється поширенням делегованої правотворчості. Наприклад, у Франції, чинна Конституція передбачає доволі широке коло повноважень Ради міністрів у сфері правотворчості. В інших країнах, наприклад у Німеччині, Швеції, Мексиці, Італії, Іспанії конституційно передбачається та закріплюється делегування нормотворчих повноважень від парламенту до уряду¹.

Відсутність єдиного підходу до дослідження делегованої правотворчості, пов'язана з тим, що як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: В. Бабкін, М. Байтін, С. Зівс, Д. Керімов, С. Кечек'ян, Л. Луць, М. Марченко, Н. Оніщенко, П. Рабінович, О. Скакун² та ін., переважно приділяли увагу аналізу окремих аспектів сутності та змісту правотворчої діяльності, делегуванню законодавчих повноважень. При цьому, поза увагою вчених залишилась порівняльна характеристика делегованої правотворчості як загальнотеоретичної категорії. Отже, вважаємо за необхідне зупинитись на окремих аспектах делегованої правотворчості зарубіжних країн, що сприятиме удосконаленню вітчизняного загальнотеоретичного визначення делегованої правотворчості та поглибленню її змісту.

У Конституціях зарубіжних країн відсутнє єдине визначення та закріплення делегування нормотворчих повноважень³. Можна виділити три групи країн, де:

1. Основний закон прямо забороняє правотворчу діяльність уряду (наприклад, Мексика, Росія, Україна).
2. Прямо не виражено ставлення щодо делегування правотворчих повноважень (наприклад, Велика Британія).
3. Конституції санкціонують правотворчу діяльність уряду і достатньо чітко регламентують цей нормотворчий процес.

Реальне значення уряду в державному механізмі, його справжні владні функції і місце у нормотворчому процесі, можна визначити на основі аналізу його компетенції. Компетенція уряду в конституціях визначається по-різному.

У парламентарних монархіях, де діють так звані «старі конституції», регламентацію компетенції урядів зведено до формули «виконавча влада належить королю». Ця формула аж ніяк не відповідає реаліям державно-політичного життя. До того ж вона нічого не дає для визначення предметного змісту повноважень урядів. Її можна вважати конституційною фікцією, хоч іноді говорять про «сплячу прерогативу» монарха. У парламентарних монархіях, конституції яких віднесені до новітніх, встановлено, що виконавчу владу здійснює уряд (наприклад, Японія⁴), або що уряд здійснює внутрішню політику і керує цивільною та військовою адміністрацією (наприклад, Іспанія⁵). У деяких парламентарних республіках, основні закони яких були прийняті після другої світової війни, немає навіть натяку не тільки на предмет компетенції урядів, а й на їхню роль у здійсненні державної влади. Зокрема, в конституціях Греції, Італії і Німеччини йдеться тільки про порядок формування урядів, їхню відповідальність та деякі засади урядової організації⁶.

Мало чим відрізняється і визначення компетенції урядів у конституціях, прийнятих у країнах із змішаною республіканською формою правління. Так, у ст. 20 Конституції Франції записано, що «уряд визначає і здійснює політику нації»⁷. Але якщо тут обсяг відповідної регламентації цим практично і вичерпується, то в Конституції Португалії є спеціальна глава, де досить докладно висвітлено урядові повноваження. Відносно детально про компетенцію урядів йдеться в конституціях держав Центральної і Східної Європи, а також у конституціях деяких з тих держав, що утворилися на терені колишнього СРСР⁸. Наприклад, у ст. 119 Конституції Словаччини зафіксовані основні повноваження уряду, перелік яких поданий у дванадцяти пунктах⁹.

У президентських республіках, зокрема в США, відповідне регулювання стосується самого президента. Проте за своїм характером воно мало чим відрізняється від регламентації урядових повноважень в інших

країнах. Так, ст. 2 Конституції починається словами: «Виконавча влада здійснюється президентом Сполучених Штатів Америки», далі в загальному вигляді визначаються деякі повноваження президента у відповідній сфері¹⁰.

Загалом слід підкреслити, що основні закони деяких держав, наприклад Данії, Швейцарії, не визначають компетенцію урядів. У конституційних текстах відсутні положення, на основі яких можна було б визначити фактичний обсяг урядових повноважень. Вони здебільшого мають загальний характер, а іноді і фіктивний. Усе це не є випадковим і аж ніяк не свідчить про недосконалість конституційно-правового регулювання суспільних відносин. Узагальненість і абстрактність конституційної регламентації дає змогу концентрувати основні повноваження саме в органів виконавчої влади при збереженні формальних засад, пропонованих конституційною теорією.

В англосаксонських і континентальних системах права існують різні підходи до урядової правотворчості. Зокрема, по-різному сприймається поняття «делегована правотворчість».

У континентальній Європі до нормативно-правових актів делегованої правотворчості віднесені лише ті, що мають силу закону. Саме ж парламентське делегування нерідко здійснюється на основі конституційних положень, хоча досить поширеною є фактична передача законодавчих повноважень уряду¹¹.

Вперше теоретичну конструкцію подібного парламентського делегування повноважень було запропоновано ще в XIX ст. Однак характеру постійного явища воно набуло після другої світової війни, коли його можливості були визнані й закріплені в основних законах ряду держав. На сьогодні делегування законодавчих повноважень стало не тільки постійним, а й майже загальним явищем у конституційній практиці більшості країн. При цьому конституції звичайно чітко не розмежовують сфери тих законодавчих повноважень, які за будь-яких умов залишаються за парламентом, і тих, які можуть бути делеговані уряду.

Підставою для передання парламентських повноважень є закон. Це може бути спеціальний закон, хоча звичайним є встановлення відповідних застережень у поточному законодавстві. Іноді спеціальні закони про делегування приймаються за тією самою процедурою, що й поправки до конституції (наприклад, Угорщина, Фінляндія)¹². Закони визначають принципи та умови делегування, його строки, суб'єктів тощо.

Загальний зміст принципів та умов делегування іноді міститься в самих конституціях. Там, де конституції не передбачають цих принципів і умов, останні формулюються у конституційній теорії. Прикладом можуть бути Данія¹³ і Швейцарія, де делегування нормотворчих повноважень уряду вважається можливим за умов «настійливої необхідності»¹⁴. Це, по суті, означає, що делегування може здійснюватися практично довільно. Водночас конституції далеко не завжди встановлюють засоби ефективного контролю з боку представницького органу за відповідною правотворчістю уряду. В теорії нерідко розглядається можливість зловживання урядом наданими йому повноваженнями, а делегована правотворчість асоціюється з певною загрозою здійснення парламентом своєї головної функції.

Конституції, що визнали інститут делегованої правотворчості, по-різному регламентують порядок передання парламентом своїх повноважень. У Франції уряд може звернутися до парламенту з проханням дати йому дозвіл шляхом прийняття спеціальних актів – ордонансів – здійснити заходи, віднесені до сфери законодавчої влади. На практиці їх підписує президент, що підтверджує його зв'язок з урядовою діяльністю. Строк дії ордонансів встановлюється законами, що санкціонують їх прийняття. Ордонанси можна вважати нормативно-правовими актами делегованої правотворчості. В ієрархії актів уряду вони мають вищу юридичну силу, змінюються або скасовуються лише законом¹⁵.

Можливості делегування законодавчих повноважень передбачають і основні закони деяких інших держав. Так, в Італії воно може бути здійснене за умов визначення його принципів і критеріїв. Парламент може делегувати уряду право законотворчості з будь-яких питань, за винятком тих, які самою конституцією віднесені виключно до його компетенції, а саме: прийняття конституційних законів, законів щодо затвердження бюджету та фінансового звіту, а також законів, що санкціонують ратифікацію міжнародних договорів. Механізм делегування законодавчих повноважень передбачає, що відповідні акти уряду втрачають силу з моменту їх прийняття, якщо вони не були затверджені парламентом протягом 60 днів після їх офіційного опублікування. Урядові акти, видані на основі делегованих повноважень, мають назву законодавчих декретів¹⁶.

В Іспанії акти, які приймає уряд на основі делегування, також називають законодавчими декретами. Парламент не може передавати повноваження на правотворчість з питань, які регулюються органічними законами. Це насамперед питання основних прав і свобод, виборчого права, автономії тощо. Конституція визначає принципи, форми і механізм делегування, близькі до встановлених в італійському основному законі¹⁷. На відміну від Франції, де парламент, передавши певну галузь законодавчого регулювання урядові, безумовно відмовляється від своїх повноважень до закінчення строку відповідного делегування, тут така відмова не визнається. У випадках, коли внесений у парламент законопроект суперечить змісту делегування, можлива відміна або часткова зміна закону, що встановив це делегування. Конституція Іспанії закріплює два види делегованих повноважень: 1) на розробку нового нормативного правового акта; 2) на внесення змін та доповнень до чинного нормативно-правового акта. При цьому, визначається межа здійснення делегованих нормотворчих повноважень. Зокрема, зазначається: чи потрібно обмежитись розробкою нового нормативно-правового акта, чи можливо впорядкуванням норм чинного нормативно-правового акта, класифікацією та узгодженням декількох нормативно-правових актів. В Іспанії закони, видані урядом у результаті делегування повноважень з боку парламенту, називаються «законами, що уповноважують». Надання делегованих повнова-

жень уряду здійснюється нормативно-правовими актами поточного законодавства та спеціальним базовим законом. Крім того, для делегованих повноважень в Іспанії встановлені конституційні обмеження: а) не змінювати вже існуючі «закони, що уповноважують»; б) не видавати норми, що мають зворотню дію. Крім того, тимчасові законодавчі декрети підлягають обов'язковому обговоренню, узгодженню та затвердженню Конгресом депутатів (нижньою палатою парламенту Іспанії). Тобто, юридична сила тимчасових законодавчих декретів залежить від волі законодавчого органу. Конституція Іспанії прямо не регламентує питання щодо строків дії тимчасових законодавчих декретів на випадок їх затвердження Конгресом депутатів чи не дії на випадок їх відхилення.

Ідея парламентського делегування повноважень сприймається однозначно далеко не завжди. Зокрема, в державно-правовій теорії Німеччини делеговане законодавство номінально не визнається. З іншого боку, конституційно встановлено, що закон може уповноважити уряд або окремого міністра видавати постанови. При цьому мають бути визначені зміст, цілі і обсяг делегованих повноважень. Конституційна норма уможливує навіть так зване субделегування: «Якщо законом передбачається подальше передання повноважень, то для цього потрібна постанова»¹⁸.

Крім того, законодавчі повноваження земель здійснюються в галузях, не віднесених до відання Федерації. Сфера виключної компетенції земель не зазначена в Основному законі. До їх відання, як правило, належить регулювання місцевих питань – культура, будівництво, місцеві фінанси. Закони приймаються тільки на рівні Федерації, до виключного відання якої належать загальнодержавні справи – зовнішні зносини, оборона і безпека, паспортизація, імміграція, фінансове і валютне регулювання, грошова емісія, інформація, зв'язок та ін. Всі вони визначені у Конституції. Федеральний законодавець може делегувати землям законотвірчі повноваження за предметом своєї виключної компетенції. Проте, як правило, він уповноважує уряди земель на видання підзаконних актів з конкретних питань. Такі урядові постанови є нормативно-правовими актами земель¹⁹.

Федерація має право приймати основи законодавства, що: а) регулюють правове становище посадових осіб, які перебувають на службі в органах земель, муніципалітетах та інших органах місцевого самоврядування; б) встановлюють загальні принципи організації і діяльності вищої школи, кінематографії, землевпорядкування і землекористування та деякі інші. Землі лише конкретизують основи законодавства²⁰.

У виключній компетенції законодавчої діяльності земель знаходяться конституційне законодавство, адміністративний устрій земель, школа, культура, засоби масової інформації, в тому числі кінематографія і преса, оскільки федеральні основи законодавства в цій галузі відсутні. До відання земель належить законодавство про місцеве самоврядування. Це правоположення призвело до формування різних систем місцевого самоврядування у Німеччині. Федерація має явну перевагу в сфері законодавства. На частку законодавства земель припадає лише одна десята частина всіх законів, які діють у Німеччині, що відповідає Конституції, яка проголосила перевагу федерального права над правом земель. Нормативно-правові акти земель є підзаконними. У разі колізії – розбіжностей законів земель із загально-федеральним законодавством – превалюють федеральні закони. Проте, у Німеччині має місце залучення земель до участі в європейській нормотворчості. Позиція земель з питань європейської нормотворчості виражається і враховується на рівні Бундесрату, де утворена спеціальна колегія²¹.

Свої особливості має відповідна практика органів законодавчої і виконавчої влади у США. Тут делегування теоретично не припускається через те, що передання повноважень суперечило б принципу жорсткого поділу влад. Такий підхід підтриманий і судовою практикою. Але вже з початку ХХ ст. суди, залишаючись на позиції заперечення делегування нормотворчих повноважень конгресом, визнали прийнятним і таким, що не суперечить конституції, передання президенту та іншим органам виконавчої влади повноважень на видання постанов, правил та інших нормативних актів. У конституційній теорії подібні делеговані конгресом повноваження називаються квазізаконодавчими²².

Надання квазізаконодавчих повноважень органам виконавчої влади США не пов'язується з контролем за реалізацією їх з боку конгресу. Проте закони, які передбачали делегування таких повноважень, іноді містили положення про те, що відповідні акти виконавчої влади ще до набуття ними чинності треба подавати конгресу. Конгрес не міг змінювати ці акти, але вони набували чинності лише за умов, якщо палати протягом певного строку не приймали резолюції, які б заперечували необхідність подібної правотворчості. Така практика довгий час була відома як законодавче вето. Однак на початку 80-х років ХХ ст. верховний суд визнав її антиконституційною.

Значно різняться теорія і практика парламентського делегування у Великобританії та багатьох інших англословних країнах з парламентарними формами правління. На відміну від країн континентальної Європи, у Великобританії для парламенту не існує формальних обмежень у делегуванні своїх повноважень. Водночас передання повноважень зовсім не означає, що відповідне питання виключається з компетенції парламенту. Всі акти, прийняті на основі парламентського делегування, називаються делегованим законодавством. Нині у Великобританії прийнято тезу, за якою всі парламентські нормативно-правові акти є законами, але не всі закони є парламентськими нормативно-правовими актами. За змістом цієї тези поняття закону охоплює і делеговану правотворчість²³.

Відмінність між парламентськими нормативно-правовими актами та нормативно-правовими актами делегованої правотворчості вбачається насамперед у тому, що перші не можуть бути предметом ревізії в суді, суд лише тлумачить їх. Другі ж застосовуються тільки тоді, коли суд визнає їх такими, що не суперечать

відповідним парламентським нормативно-правовим актам щодо делегування. Тому делеговану правотворчість нерідко називають підпорядкованою правотворчістю.

Суб'єктами делегування визнаються насамперед монарх та окремі члени уряду. Найбільш авторитетними нормативно-правовими актами делегованої правотворчості вважаються накази короля (королеви) в Таємній Раді. Формально суб'єктом делегованої правотворчості у таких випадках виступає глава держави, хоч, як зазначалося, відповідні нормативно-правові акти розробляє уряд, і вони по суті є формою його правотворчості. Значно більше різних за назвами актів, які на основі делегованих повноважень видають безпосередньо члени уряду²⁴.

Не менш поширеним різновидом урядової делегованої правотворчості є різного роду нормативні акти, введені на основі і на виконання законів. Вважається, що ці нормативно-правові акти приймаються за власними повноваженнями органів виконавчої влади, зокрема уряду, і є за своїм характером підзаконними нормативно-правовими актами. Відповідна практика відома як здійснення регламентарної влади, а подібні нормативно-правові акти, незалежно від їхніх конкретних назв, визначаються як регламентарні нормативно-правові акти, або регламенти²⁵.

Концепція регламентарної влади вперше була сформульована в XIX ст. у Франції. З часом вона знайшла відображення в державно-правовій теорії і практиці багатьох країн. З позицій змісту цієї концепції регламентарні нормативно-правові акти є не законодавчими, а адміністративними нормативно-правовими актами. Вони не можуть змінювати або відміняти закони. З іншого боку, регламентарні нормативно-правові акти покликані забезпечити застосування законів. Вони приймаються органами виконавчої влади для розвитку законодавчих актів, доповнюють і конкретизують їх.

Досить типовою є практика прийняття регламентарних актів у Франції. Основний закон цієї держави визначає сферу таких актів лише в загальному вигляді. Найбільш значними серед них є декрети. Вони можуть навіть змінювати закони, прийняті з питань, не віднесених до сфери законодавства, для чого потрібний висновок органу конституційного контролю – конституційної ради. Компетенція видавати декрети належить прем'єр-міністру.

Отже, аналіз практики делегованої правотворчості зарубіжних країн дозволяє зробити висновок, що делегована правотворчість, як різновид правотворчої діяльності має певні особливості. Її переваги зумовлені тим, що: 1) уряд має можливість оперативно реагувати на запити та потреби суспільства, що змінюються; 2) відсутня складна процедура прийняття нормативно-правових рішень (на відміну від парламенту); 3) законодавча ініціатива, переважно, походить від уряду; 4) делегована правотворчість уряду знаходиться під контролем парламенту та суду. Крім того, нормативно-правові акти органів виконавчої влади, незалежно від їх формального походження та методів і засобів введення, майже завжди приймаються з ініціативи урядів. Роль парламентів навіть у ситуації з делегованою правотворчістю в цілому пасивна. Все це підтверджує загальний висновок про те, що уряд займає домінуюче місце в державному механізмі і реалізує найважливіші владні функції. Делегування правотворчих повноважень здійснюється шляхом прийняття відповідного спеціального закону, який визначає мету, коло питань та строк передачі правотворчих повноважень. Виходячи з зарубіжної практики, урядові нормативно-правові акти, прийняті в результаті делегованої правотворчості, не мають стосуватись основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; конституційного статусу органів влади та судових органів. Тому, вітчизняна доктрина має переглянути своє ставлення до делегованої правотворчості. Доцільно було б передбачити та розробити порядок прийняття урядом нормативно-правових актів делегованої правотворчості; зберегти за Парламентом право відмінити дію нормативно-правових актів делегованої правотворчості, якщо уряд перевищив делеговані йому повноваження; заборонити Парламенту приймати рішення з питань, переданих для вирішення уряду в межах делегованих повноважень; удосконалити парламентський контроль за дотриманням урядом умов делегованої правотворчості, закріплених спеціальним законом про делегування повноважень.

¹ Mehren A. The Civil Law System: An Introduction to the Comparative Study of Law / A. Mehren, J. Gordley. – Boston, 1977. – P. 85-136.

² Алексеев С. С. Теория государства и права : учебник [для юрид. вузов и фак.] / Алексеев С. С., Архипов С. И., Корельский В. М. – М.: Инфра•М-Норма, 1997. – С. 370; Венгеров А. Б. Теория государства и права: учебник [для юрид. вузов] / Венгеров А. Б. – М.: Новый Юрист, 1998. – С. 442; Теорія держави і права: Академічний курс: підручник / [В. С. Журавський, О. Л. Копиленко, С. В. Бобровник та ін.]; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – С. 359-360; Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права: учеб. пособие [для студ. вузов, обуч. по спец. «Юриспруденция»] / Марченко М. Н. – М.: ТК Велби, 2006. – С. 572-575; Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства : учебник [для студ. вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция»] / Нерсисянц В. С. – М.: НОРМА, Издательская группа НОРМА – ИНФРА-М., 2002. – С. 389-391; Рабинович П. М. Основы общей теории права и государства: учеб. пособие / Рабинович П. М. – [7-е изд., с изм.]. – Харьков : Консум, 2005. – С. 121-125; Скакун О. Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс) : учебник / Скакун О. Ф. – Харьков: Эспада, 2005. – С. 455-460; Теорія держави і права: [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / В. М. Суботін, О. В. Філонов, Л. М. Князькова, І. Я. Тодоров. – К.: Знання, 2005. – С. 212-213.

³ Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран / Чиркин В. Е. – М.: Юрист, 2005. – С. 266-280.

⁴ Там само. – С. 488-491.

⁵ Хабриева Т. Я. Теория современной конституции / Т. Я. Хабриева, Чиркин В. Е. – М.: Норма, 2005. – С. 71.

⁶ Там само. – С. 87.

- ⁷ Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран / Чиркин В. Е. – М.: Юристъ, 2005. – С. 388-389.
- ⁸ Хабриева Т. Я. Теория современной конституции / Хабриева Т. Я., Чиркин В. Е. – М.: Норма, 2005. – С. 59.
- ⁹ Автономов А. С. Конституционное (государственное) право зарубежных стран / Автономов А. С. – М.: ТК Велби; Проспект, 2007. – С. 403.
- ¹⁰ Девід П. Каррі. Конституція Сполучених Штатів Америки / Девід П. Каррі. – К.: «Веселка», 1993. – С. 14-15.
- ¹¹ Маклаков В. В. Конституционное право зарубежных стран. Общая часть / Маклаков В. В. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – С. 312.
- ¹² Конституционное право зарубежных стран / [Баглай М. В., Бобылев Г. В., Карлов Ю. Е. и др.]; под общ. ред. М. В. Баглая. – [2-е изд., перераб.] – М.: Норма, 2008. – С. 229-235.
- ¹³ Исаев М. А. Основы конституционного права Дании / Исаев М. А. – М., 2002. – С. 112.
- ¹⁴ Маклаков В. В. Конституционное право зарубежных стран. Общая часть / Маклаков В. В. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – С. 407.
- ¹⁵ Обухович И. В. Конституционное право Германии и Франции / Обухович И. В. – Минск: Асобны Дах, 2004. – С. 33.
- ¹⁶ Manuale di diritto pubblico. A cura di G. Amato e A. Barbera. Milano, 1986. – P. 540; Италия. Конституция и законодательные акты. – М.: Прогресс, 1988. – С. 79-86.
- ¹⁷ Испания. Конституция и законодательные акты / [Сост. В. А. Савин. Под ред. Н. Н. Разумовича. Вступит. ст. Н. Н. Разумовича, В. А. Савина] – М.: Прогресс, 1982 – С. 52-61.
- ¹⁸ Обухович И. В. Конституционное право Германии и Франции / Обухович И. В. – Минск: Асобны Дах, 2004. – С. 57-61.
- ¹⁹ Попова А. В. Конституционное право зарубежных стран / Попова А. В. – М.: Норма, 2003. – С. 209-213.
- ²⁰ Малько А. В. Конституционное право зарубежных стран / Малько А. В. – М.: Норма, 2004. – С. 252.
- ²¹ Зонтхаймер К. Федеративная Республика Германии сегодня: Основные черты политической системы. / Зонтхаймер К. – М.: Прогресс, 1996. – С. 77-89; Федеративная Республика Германия. Конституция и законодательные акты [Под ред. и с вступит. статьей Ю. П. Урьяса]. – М.: Прогресс, 1991. – С. 39-47.
- ²² Конституционное право зарубежных стран / [Баглай М. В., Бобылев Г. В., Карлов Ю. Е. и др.]; под общ. ред. М. В. Баглая. – [2-е изд., перераб.] – М.: Норма, 2008. – С. 364-384.
- ²³ Шаповал В. Н. Британская конституция. Политико-правовой анализ / Шаповал В. Н. – Киев: Лыбидь, 1991. – С. 81-102.
- ²⁴ Малько А. В. Конституционное право зарубежных стран / Малько А. В. – М.: Норма, 2004. – С. 228-232.
- ²⁵ Боботов С. В. Французская модель правового государства / С. В. Боботов, Д. И. Васильев // Сов. гос. право. – 1990. – № 1. – С. 105-112.

Резюме

У статті автором розкриваються теоретичні аспекти та особливості делегованої правотворчості зарубіжних країн, визначено певні тенденції її розвитку, що дає можливість враховувати як позитивний, так і негативний зарубіжний досвід у сфері удосконалення вітчизняного нормотворчого процесу та правової діяльності загалом. Проведене дослідження пов'язане з безперервним процесом розвитку теорії держави і права, а також спрямоване на удосконалення механізму реалізації норм права у системі соціально-правового регулювання суспільних відносин.

Ключові слова: уряд, підзаконні нормативно-правові акти, делегована правотворчість, компетенція, делеговані повноваження, нормативно-правові акти делегованої правотворчості, регламентарні нормативно-правові акти.

Резюме

В статье автором раскрываются теоретические аспекты и особенности делегированного правотворчества в зарубежных странах, определены основные тенденции ее развития. Данный анализ позволяет учитывать позитивный и негативный зарубежный опыт в сфере совершенствования отечественного нормотворческого процесса и правовой деятельности вообще. Проведенное исследование связано с непрерывным процессом развития теории государства и права, а также направлено на усовершенствование механизма реализации норм права в системе социально-правового регулирования общественных отношений.

Ключевые слова: правительство, подзаконные нормативно-правовые акты, делегированное правотворчество, компетенция, делегированные полномочия, нормативно-правовые акты делегированного правотворчества, регламентарные нормативно-правовые акты.

Summary

Theoretical aspects and features of delegated creation of norms right of foreign countries open up in the article an author, basic its progress trends are certain. This analysis allows to take into account positive and negative foreign experience in the field of improvement of domestic process of creation of norms right and legal activity in general.

Realizable research is related to the continuous process of development of theory of the state and right, and also directed on the improvement of mechanism of realization of norms right in the system of the socially-legal adjusting of public relations.

Key words: government, normatively-legal acts of executive branches of power, delegated acceptance of norms right, jurisdiction, delegated plenary powers, normatively-legal acts delegated acceptance of norms right, normatively-legal acts of regulating.

Отримано 26.07.2010